Dinu Săraru

Duhovnicul sau Despre prietenie

Spațiul relațiilor interumane din lumea scriitorilor și artiștilor a fost întotdeauna și rămâne dominat de amiciție, care este ca zăpada mieilor primăvara, se topește cât ai clipi din ochi.

Prietenia este cu totul altceva, un alt sentiment, și este mai rară, iar între scriitori, se știe, foarte rară. Orgoliul identităților, cu cât identitatea este mai mare, și singurătatea la care este sortită meseria de scriitor este, la rândul ei, mai mare. Între scriitori prietenia a fost atât de rară, încât a intrat în legendă. Faulkner spunea despre Hemingway că este cel mai mare, dar se pare că nu s-au întâlnit niciodată. Tolstoi, care era uriaș, s-a zbătut să se împrietenească neapărat cu Turgheniev, cu care era oarecum rudă, însă tentativa s-a sfârșit cu un eșec foarte aproape de un duel. Hemingway scria că: „Scriitorul adevărat este un om singur. Și, pe măsură ce crește în ochii celorlalți, se cufundă tot mai mult în singurătate. Iar dacă este suficient de bun, în fiecare zi e nevoit să se confrunte cu eternitatea sau cu absența ei. Pentru un scriitor adevărat, fiecare carte este un nou început, o nouă încercare de a atinge ceva care rămâne mereu de neatins. Misiunea lui este de a merge pe căi ce n-au mai fost umblate sau de a izbuti acolo unde alții au dat greș. Dar să scrii literatură nu înseamnă doar să spui cu alte cuvinte ceea ce deja s-a spus – tocmai pentru că au existat marii scriitori ai trecutului, noi cei de astăzi suntem nevoiți să mergem mai departe decât am fi crezut vreodată că putem ajunge, să ieșim în larg, până când rămânem cu totul singuri".

În veacul XX în lumea literelor din Franța a intrat în legendă prietenia dintre poetul René Char și cel mai tânăr laureat pentru literatură al Premiului Nobel, Albert Camus, dar ei reușeau foarte rar să se întâlnească, chiar și după ce puseseră la cale proiectul unui album cu fotografii din Provence și chiar după ce Rene Char i-a găsit lui Camus o casă în care să se mute și să locuiască pentru scris și nu numai, în satul Lourmarin. În viața și în opera lui Albert Camus, scriitor al veacului european XX, m-am regăsit cel mai mult: și în patima pentru părinți, și în patima pentru teatru, și în patima pentru lo-

curile copilăriei, și în neputința de a mă despărți de gazetărie, și în ambiția de a mă izola, când nu puteam altfel, în mine însumi. A fost, din veacul literar XX, scriitorul de care mă simt sufletește cel mai aproape și nu mă satur nici azi să recitesc – a câta oară? – paginile lui de literatură și de filosofie și de teatru și, mai ales, nu mă satur să revin asupra romanului neterminat, publicat de soția și de fiica lui, *Primul om.*

Am intrat în gazetărie și în literatură cucerit de zgomotul și furia amiciției și, rând pe rând, părăseam și zgomotul, și furia pentru a rămâne cu mine, însoțit curând de atâtea dezamăgiri și de trădarea atâtor amici despre care am povestit în paginile falsului *Jurnal* de față.

Am avut totuși un Prieten, singurul prieten, începând de la vârsta de 18 ani a lui, și prietenia s-a maturizat odată cu acest prieten și s-a încheiat când eu aveam 78 de ani, iar el, grăbit fără voia lui să mă părăsească, avea 67 de ani. Acest prieten a fost Adrian Păunescu. Prietenia noastră a cuprins și familiile noastre și copiii noștri și soția mea și soțiile lui și iubirile lui. Cu lacrimile cu care acestea i-au împăienjenit ochii de atâtea ori și versurile lui aproape toate și debutul meu în roman determinat de el și baricada comună și gazetăria noastră și ambiția noastră de a fi în vâltoarea evenimentelor și la vârf mereu și deznădejdile lui și obligația desfășurării vieții mele de a o lua mereu de la început și nerecunoașterile, ba ale breslei, ba ale administrației, și ambiția de a rămâne verticali în slujirea idealului, de a ne justifica în ipostaza de români și, în sfârșit, atâtea nenumărate bucurii care, deși se dovedeau efemere, ne încărcau sufletește cu o putere venind să ne salveze și când eram disperați, pentru că am fost și disperați, ne răcoream în dialogurile telefonice de la unu și două și trei noaptea sau cinci dimineața, pe care și el avusese intenția de a le publica într-o carte.

Cu Adrian Păunescu m-am certat de peste o sută de ori, definitiv, pentru totdeauna, până la sfârșitul vieții, fără drept de apel și trântindu-ne pentru ultima dată telefonul, pentru ca a doua zi sau a treia zi sau peste o lună una din soțiile noastre să ridice receptorul ca să audă glasul lui sau al meu: „Dă-mi-l pe Adrian!" sau: „Dă-mi-l pe Dinu!"

— V-ați împăcat? era replica lor pregătită și așteptată, pentru că știau că o să trebuiască să ne certăm și la a o suta cincizecea oară definitiv și până la sfârșitul vieții.

Clipa cea mai dureroasă pe care am trăit-o împreună cu el a fost nu cu foarte multă vreme înainte de a ne părăsi, și pe mine „pentru totdeauna", când s-a întors de la Chișinău după o călătorie ultimă și istovitoare, invitat să participe la distingerea lui în Aula Academiei din capitala Basarabiei cu titlul de membru al Academiei, în prezența președintelui țării, a prim-ministrului țării, a membrilor guvernului și a membrilor Academiei. Atunci

când i s-au înmânat de către președintele Academiei însemnele titlului de academician, i s-a făcut rău și, pur și simplu, a leșinat. În țara lui el nu fusese recunoscut de Academie, chiar de către amicii lui, președinți ai Academiei, de către președintele țării, de către prim-ministru. El care a fost și rămâne cel mai mare poet al limbii române din veacul XX, după Arghezi. Relatarea sugrumată de emoție a acestei împrejurări care l-a făcut să leșine în aula Academiei de la Chișinău a răsunat în sufletul meu ca o spovedanie înecată în lacrimi și s-a petrecut la câteva zile după ce doi președinți ai Academiei Române, unul care a condus Academia Română din jilțul de președinte opt ani și din jilțul de vicepreședinte patru ani, deci în total doisprezece ani la rând, și celălalt, încă opt ani la rând în jilțul de președinte și ei amândoi, repet, au venit la el acasă, bolnav, în Dionisie Lupu, spre a-i aduce... o diplomă intitulată Distincția culturală, după ce sperase atâția ani, două decenii, că urmează să fie ales membru al Academiei Române... în curând. A murit și nu a mai apucat acest în curând, iar amicul care a condus Academia Română doisprezece ani, ani la rând după moartea lui, a venit la parastasul lui senin și a prezidat și celelalte parastase, uitând să-l propună măcar membru al Academiei post-mortem, cum sperase și familia. Așadar, ani la rând a prezidat și pomenile marelui poet.

Acum înțelegeți deosebirea pe care o fac între Amiciție, dominantă în lumea literară românească, și Prietenie.

La 86 de ani îmi rămâne amintirea acestei Prietenii, singura până în clipa când, acum trei ani și jumătate, aflat pentru a cincisprezecea oară în Israel, am primit la Tel-Aviv un telefon de la Arhiepiscopul Râmnicului, doctor Varsanufie, care mă invita la o întâlnire la Râmnic pentru o consultare privitoare la alcătuirea unui volum omagial consacrat arhiepiscopului Gherasim al Râmnicului, decedat în scaunul princiar, la 99 de ani și patru luni, cel mai bătrân slujbaș în funcție al țării!

Telefonul m-a surprins pentru că nu aveam cum să mă aștept la el, nu fusesem, deși invitat oficial, la înscăunarea arhiepiscopului dr. Varsanufie, nu știam mare lucru despre el și ce aflasem nu mă făcuse să îl agreez în niciun fel, mi se părea chiar că instalarea lui ar fi putut deveni o pagubă pentru Biserica Olteniei ortodoxe, a Olteniei de sub munte. Așa m-am întâlnit cu domnia sa peste câteva zile, cu aceste sentimente, într-o vizită scurtă la Râmnic, și după ce ne-a invitat pe mine și pe soția mea să vedem șantierul pe care îl deschisese în câteva luni în cuprinsul uriașei grădini a Arhiepiscopiei, uimiți de proiectele lui care, în trei ani ce au urmat acestei vizite, au adus în întreaga Arhiepiscopie schimbări absolut revoluționare, într-un spațiu rămas împietrit al canoanelor unui timp revolut, soția mea i-a spus gazdei noastre: „Înaltpreasfinția Voastră, să știți că mă simt foarte vinovată pentru că noi nu v-am vrut și

v-am urât, deoarece noi l-am iubit foarte mult pe cel care a fost înaintea dumneavoastră, dar ascultându-vă şi văzând ce aţi realizat îmi dau seama că suntem pe cale să ne îndrăgostim definitiv de dumneavoastră!" Aşa a început a doua prietenie adevărată din viaţa mea, cu durerea de a-l fi cunoscut atât de târziu pentru mine, durere înecată în bucuria de a întâlni un cărturar din spiţa lui Calinic de la Cernica, cel care a dat strălucirea acestei Arhiepiscopii întemeiate ca un nou Severin, întâistătătoare în întreaga Oltenie ortodoxă şi una din primele două mari episcopii hotărâtoare pentru destinul ortodoxiei româneşti, cealaltă fiind Episcopia de la Buzău. Revelator pentru mine a fost să descopăr în acest înalt ierarh virtuţile pragmatice, aşa cum spuneam, ale lui Calinic de la Cernica şi ale marelui patriarh care a fost vâlceanul Justinian Marina. Aşa am aflat că dr. Varsanufie a fost ridicat la treapta de episcop la 33 de ani! de către patriarhul Teoctist, pe care l-am cunoscut îndeaproape şi l-am venerat şi mi-am dat seama astfel că alegerea patriarhului a fost inspirată.

În numai trei ani de arhiepiscopat, dr. Varsanufie a ridicat şapte mănăstiri, a tipărit cărţi însemnate pentru ortodoxismul românesc, a reînnoit palatul ridicat de Calinic şi i-a dat o strălucire nouă, a făcut din parcul Mănăstirii Arhiepiscopale un rai al arbuştilor şi florilor, a plantat sute de meri, sute de nuci, sute de cireşi, de caişi, de piersici, de pruni, a refăcut din temelii, înnobilându-le, toate acareturile din timpul lui Calinic şi casa acestuia, a îmbogăţit Râmnicul şi faimosul, azi, parc, cu busturile ierarhilor mari ale episcopilor din trecut, în frunte cu bustul lui Antim Ivireanul, primul din istoria ţării şi bustul Patriarhului Justinian, tot primul din istoria bisericii, a aurit turlele Catedralei, a creat reviste de cultură în care odată cu dogmatica ortodoxă îşi află locul pagini din literatura română contemporană, a creat un târg anual al producţiei artizanale mănăstireşti, a chemat iubitorii credinţei la spectacolele primului teatru creştin aparţinând Arhiepiscopiei, în sfârşit, trebuie să spun că „şantierul e în plină expansiune, cuprinzând edificii ortodoxe din Ţara Loviştei până în satul naşterii Patriarhului Justinian, căruia i-a şi închinat o mănăstire şi i-a construit după fotografii o casă muzeu. A instituit Crucea Râmnicului, medalie care va străluci alături de medaliile Mitropoliilor Ardealului şi Moldovei.

Dar pentru mine acest ierarh cu 36 de ani mai tânăr a devenit şi duhovnicul de care aveam nevoie şi care mă ajută să mă întâlnesc, sigur de mine, cu viitorul pe care îl mai am în faţă. Sub inspirata lui preocupare pentru scrisul meu, am dictat, aproape orb, trei romane: *Ura din ochii vulpii, Corrida* şi *Marele premiu la Monte Carlo*, care în conştiinţa mea reprezintă o sperată altfel racordare la exigenţele romanului european şi mai ales francez de astăzi, ierarhul fiind şi cunoştinţă apropiată cu doi dintre liderii acestui univers romanesc, Eric Emmanuel Schmitt şi Pascal Bruckner. Dr. Varsanufie al Râmnicului e pentru mine astăzi dialogantul cel mai apropiat care îmi aminteşte permanent şi de dialogurile nocturne cu Adrian Păunescu.

Într-o lume a singurătăţii unei societăţi mutilate spiritual de tăvălugul globalizării cu orice preţ şi într-un climat social ca acela al României de astăzi, care este primejduită fără drept de apărare de pierderea identităţii naţionale şi de spirit, eu am şansa de a mă alia, cât se mai poate şi datorită vârstei, sigur de mine şi de idealurile mele, la masa de scris şi datorită acestui duhovnic care a înţeles că fundamental pentru Biserica Creştină este să

fie Biserica aceea care întinde ea, prima, mâna credincioșilor spre a-i ajuta să rămână demni și nu înfricoșați, să rămână convinși că fiecare om este făcut sau născut după Chipul și asemănarea lui Dumnezeu, și nu rob al lui Dumnezeu.

Ajuns aici mă simt dator să-l rog pe duhovnicul meu de azi, de altfel primul meu duhovnic din viață, să îi accepte lângă domnia sa, în ipostaza de prieteni de suflet, și nu de drum, de solidaritate creatoare, și nu de interes, pe primul meu editor, de la prima mea carte până la, inclusiv, *Trilogia Țărănească,* criticul și istoricul literar prof. univ. dr. Valeriu Râpeanu, și pe editorul meu de azi, Ovidiu Enculescu, cel care și-a asumat și reeditarea întregii mele opere românești dinaintea titlurilor amintite, făcându-mă să cred că Editura lui, RAO, e pentru mine Casa atât de asemănătoare cu Casa Galimard care a ocrotit opera lui Albert Camus și l-a ocrotit pe marele scriitor francez, european și sigur mondial al veacului XX. Nu pot să nu subliniez cu o vie recunoștință atenția cu care acest editor m-a întâmpinat de la început și mi-a întâmpinat fiecare carte, dându-mi și el de atâtea ori sentimentul că nu sunt singur.

Acum, la sfârșitul acestor pagini, sunt obligat moral să amintesc că, în afara acestor trei Prietenii pomenite și descrise mai înainte, am avut și mai am patru, cinci sau șase, dacă mă gândesc bine, Prieteni din lumea civilă, dacă pot să spun așa, ei sunt cei care au fost lângă mine și m-au ajutat să petrec demn clipe importante din viața mea și să trec, sigur de mine, punțile suspendate dramatic pe care am fost obligat să trec ca să merg mai departe și care m-au ajutat în cel mai propriu înțeles al cuvântului. Ei sunt: Ion Antonescu („Mareșalul") din Țara Loviștei, rudă cu mine, ing. Gheorghe Niță, directorul construcțiilor miniere din jumătatea de sud a României, de la Severin la Caraorman, fiu de învățător de țară, oltean, ca și mine, care m-a părăsit înainte de vreme, la fel ca Adrian Păunescu, Constantin Dinculescu și Gheorghe Soica, frații mei de visuri vâlcene, C.B., un personaj din rândul binefăcătorilor ce nu vrea să își decline numele, ing. Ioniță Nicolaescu, tatăl vinurilor de la Sâmburești, supranumii nașul meu de cununie la mijlocul vieții, ing. agronom Constantin Gib și el plecat atât de tânăr în lumea drepților în care merită să stea, în sfârșit aici sper să-l pod adăuga și pe generalul Olimpiodor Antonescu, pe care l-am ales să fie președintele de astăzi al Fundației Naționale pentru civilizație rurală „Niște Țărani".

Prietenia despre care am fost rugat să vorbesc în acest capitol al *Jurnalului* meu și care îl cuprinde și pe Vartan Arachelian, scriitorul și istoricul, este un sentiment, îmi dau seama, atât de rar, încât nu știu dacă lumea modernă îi va mai găsi locul pe care altfel îl merită și pe care e greu să-l definești dacă nu ai puterea să îl împlinești.